

PATRI URKIZU.—*Euskal Antzertia*. Euskadiko Antzerti Zerbitzua (Antzerki Saiok 1). Eusko Jaurlaritza - Kultur Saila. 1984.

Eusko Jaurlaritzaren Kultur Saileko Antzerti Zerbitzuak plazaraturik dator Patri Urkizuren *Euskal Antzertia* deritzan liburua. Bere hitzaurrean ajerik gabe dio egileak lehenagoko *Euskal Teatroaren Historia* (1975ean Agora saria irabazi zuena) oinarritzen dela oraingo hau. Egia esan, lehengo hura goitik beherako zuzenketaz osatua eta gehigarritzat aberastua dator. Ongi dion bezala: «Oraingo kronika honetan saio haren zenbait hutsune eta akats betetzen eta zuzentzen, desitxurak dotoretzen eta apaintzen ahaleginak egingo ditugu, baina aldez aurretik jakinik honek ere, tamalez, izango dituela bereak, eta ene indar apalen arabera ezin zela bestela izan».

Ondotik, ausart eta arrazoiz dio: «euskaldun lotien eta ezjakinen nagiak astindu eta erna daitezten eta gure ikastetxetako gaztetxoak ere kulturaren zati garrantzitsuenetakoa den Antzertiaz jabe daitezten». Teatrogintzan askok uste baino tradizio handiagoa dugun uste hori oso zuzena da. Egia esan, geure kulturaren maizago murgildu beharra dugu zer dagoen edo zer ez dagoen jakiteko.

Bi parte ditu liburua. Lehen partean alderdi teknikoak eta tradiziozko moten bereizketak datoz: antzertikideak, pastoralak, astolasterrak eta Ihauterietako trajikomeriak. Bigarren Hegoaldeko teatro zaharra, antzerti pizkundea eta euskal antzertia, garai eta egile bakoitzaren historia eta jokerak aztertuz. Amaitzeko, antzerkien katalogoa, itzulpenen zerrenda eta bibliografia erantsirik.

Gauzak erraz aurkitzeko bezala dator liburua, bai didaktika aldetik eta bai informatiboki erabilgarria da. Bertan ematen dituen aburuak ere ondo oinarrituak, jakinaren gainekoak direla esango nuke. Behar bada, tituluen ugaritasuna eta kalitatea neurtze orduan desoreka agertuko zaigu bigarrenaren kaltean. Hori ere esan beharra dago.

Dena dela, gure antzertiaren edukina hor dago, antzerlari taldeeri begira. Entzulegoak ere izanen du zer esanik, baina baita ere euskal telebistak zer emanik. Antolatzea eta koordinatzea da kontua.

Kantitatea eta kalitatea gutitan datoz elkarrekin ados. Gure antzerkiari ere hori bedori gertatzen zaio. Baina liburu hone-tan biltzen den ugaritasun horren barnean inork uka ezinez-koa da kalitatezkorik ere badela. Gainera, publikoak, era gu-zietakoak eta maila guzietakoak behar ditu, jostailu erazko entretenigarriak eta gogozko barne-jardunetan pentsaraziko du-ten obra serioak. Era berean irri egitekoak eta nigar egite-koak. Gai errazak gehiengoentzat eta abangoardiazkoak lite-ratura munduan sartua dabilenarentzat. Eta, guzak horrela direlarik, soberazkorik guti izanen da gure antzertiaren ko-puruan. Bestalde, itzulpenak ere era guzietakoak ditugu aintzi-nako greziarregandik hasi eta Dürrenmatt eta Ionesco-ra arte.

Drama-arte eskola on baten beharra nabari da, antzerki tal-de egokiak lortzeko eta hor azaltzen zaigun edukinetik aur-kezpen onak egiteko. Horrek bere ondorioz lekarke euskaraz-ko zinemagintzarako jendea prestatzea eta ETB beraren ho-bekuntza. Drama-arte eskola on baten arabera dago egile sor-tzaile edo itzulpenetatik entzulegoari egoki aurkeztea, azpiegi-turaren ardatza denez.

Poliki joanaz lortu beharrezko helburuak dira eta Patri Urkizuren liburu honek asko lagundu lezake, zer, nolako, non adibideak ematen dituanek.

Baina, egileari zenbait ohar egingo dizkiot, garrantzi guti-koak baina bai beste hirugarren batean gogoan izan ditzan. Lehen partean, bertsolaritza adieraztean koblakaritza berezi beharra zuen, zeren lege desberdinetan mugitzen dira eta Zu-beroako pastoralak bigarren honekin zer ikusi gehiago dute.

Oso ondo iduritu zait Peñaflorida kondeak Sor Luisa izen-pean eman zuen *Gabon-sariak*, J. Lakarraren eritzia jarraituz, oilantziko gisako estampa plastikatzat hartzea.

P. I. Barrutiaren antzerkiak ere argitasunezko ohar txo bat merezi du, falta diren zatiak hornitzeko. Hortaz, ikus *Egan*

(1984) 3-4 zenbakiaren 161-163 orrialdeak. Baita ere, esan behar dut, aldizkari hau B.R.S.V.A.P.-en babespean 1948 elebidun sor-tu bazen ere (135 orrialdian dion bezala) Julio Urkixo Euskal Filologi Mintegia sortzeaz eta *Egan*-en erredazio burutza hartu, 1954tik euskara hutsean argitaratu dela.

Aldizkariak ikutzean, literatur mugimenduak horien ingu-ruan zer ikusirik aski dutela aitortu behar, eta ez dut uste lan hori burutzeko sistematikoki begiratu dituenik, eta horien erreferentziak lanak aurkitzeko lagungarri izango ziren. Esa-te baterako, *Euzko-gogoa* aldizkaria aipatzen du 135. orrial-dean, bertan argia ikusi zuten zenbait lan ere bai, baina bes-teak beste, hor argitaratu ziren Etxaideren *Amaiur* (1951), «Ibargi» izenpean Labayenek *Lurrikara* (1955) eta *Jostuna* (1957). Horrela jakinen zuen Monzonen *Lau kantari eta xori bat* (1957) egile berberaren *Zurgin zaharra*-tik hartutako zati bai baizik ez dela. Monzonen *Menditarrak* (1958) deritzana ere aldizkari berean argitaratu zen. *Karmel* aldizkariak ere lehengo urte haietan zenbait antzerki argitaratu zituen, bere-ziki Anastasio Albizu «Sustraitz»-enak.

Liburu sailak ere beste horrenbeste merezi zuten, zeren non argitaratu ziren jarri gabe sartuak bai daude Zarauzko Itxaro-penaren «Kulixka sorta»-n emanak: N. Etxanizen *Euskal An-tzerkiak* (1958) zeritzan liburuan *Gabak zekarren eguna*, *Maite-ere... neurriz*, *Zotzean bizia* eta *Gabon zauria*. A. M. Labayen-ek: *Jokua ez da errenta* (1960). *Domenjon de Andia* (1965) eta *Kalifornia... kuku!* (1969). M. Lekuonak: *Zigor opera* (1963), *Eun dukat*, *Ameriketako osaba* (1965). Eta Auspoa liburu sai-lean P. Larzabalen: *Bordaxuri* (1962), *Iru ziren* (1962), *Sen-peren gertatua* (1964), *Hilla esposatu* (1965) eta *Herriko bozak edo nor alkate* (1962). Horiez gainera birargitaratuak Auspoa berak: T. Alzaga, M. Soroa, Barrutia, eta Munibe. Azkenon aipamena egiten badu ere, bijoaz oharrok urrengorako lagun-garri.

Aldizkariak sistematikoki ez aztertzearen ondoriozkoa da «Edozein» izenordez (behar bada A. Ibiñagabeitia zen) 1954-55-ko *Euzko-gogoa*-n argitaratu zen J. Benabenteren *Gaitzetsia* ez katalogatzea, edo bibliografian ez biltzea Joseba Rezolak aldiz-

kari hortan 1954n eman zuen «Euzkel-Antzerkiari buruz» deritzan lana sartu gabe gelditzea.

Liburuaren bosgarren kapituluan ez dakar lehenagoko liburuaren hirurogeta hamabostgarren orrialdean zekarren aipamena, K. Mitxelenak A. Azpiazuren eritzieri jarraituz, aintzina herriz herri ohi ziren antzerkiak ematen zirela edo emango zirela esanaz. Egia da eskuartean materialik ez dugun artean hori ziurtatzea arrisgutsua dela, baina aipatze soilak bederen ikerketa kezka mantentzen du, eta oraingoan lehen baino arrazoi gehiagoz aipa zezakean. Hor dugu gehigarrien arteko Lesakan 1566. urtean antzestu zen *La Pasión Trovada* zelakoa, zeina ez genuen ezagutzen E. Esparzak 1945ean ezagutarazi arte. Baina bada besterik ere, Piarres Lafittek Elémir Bourges-en *Gonzalve edo ostatu betea* itzulita argitaratzean jarri zion hitzaurre hartan zionez, egileagan ez ezik J. Variot-en *Théâtre de Tradition populaire* lanean oinarriturik esaten bai du E. Bourges berak aitortzen zuela Euskal Herrian hiriz hiri ibiltzen ziren antzerki talde bat ikusteaz oinarritu zela obra hori egiteko. Gaiz eta egituraz era beretsuan, eta horiek bazutela gaztelera «entremeses» esan ohi diren antzerkien kutsua.

Oraindik badago zer aztertu. Horregatik, P. Urkizuren liburua ondo hornitua egonarren eta egungo hutsune nabarmen bat bete, bilketok jarraitzea eskatuko genioke egileari edo Antzerti Zerbitzuari. Lanik hoberenak ere ez dira hobetu ezinezkoak eta holako liburuak beti eskuartean behar diren horietakoak direnez gero, hobekuntzak izango dute aukera.

Ematen dituen aburuen aldetik erabat nator egilearekin, kritika funtsezkoak bai dira, eta liburuaren edukinean ez da parterik txarrena. Zoritzarrez, euskal liburuetan gutitan esan genezake holakorik.

Juan San Martín